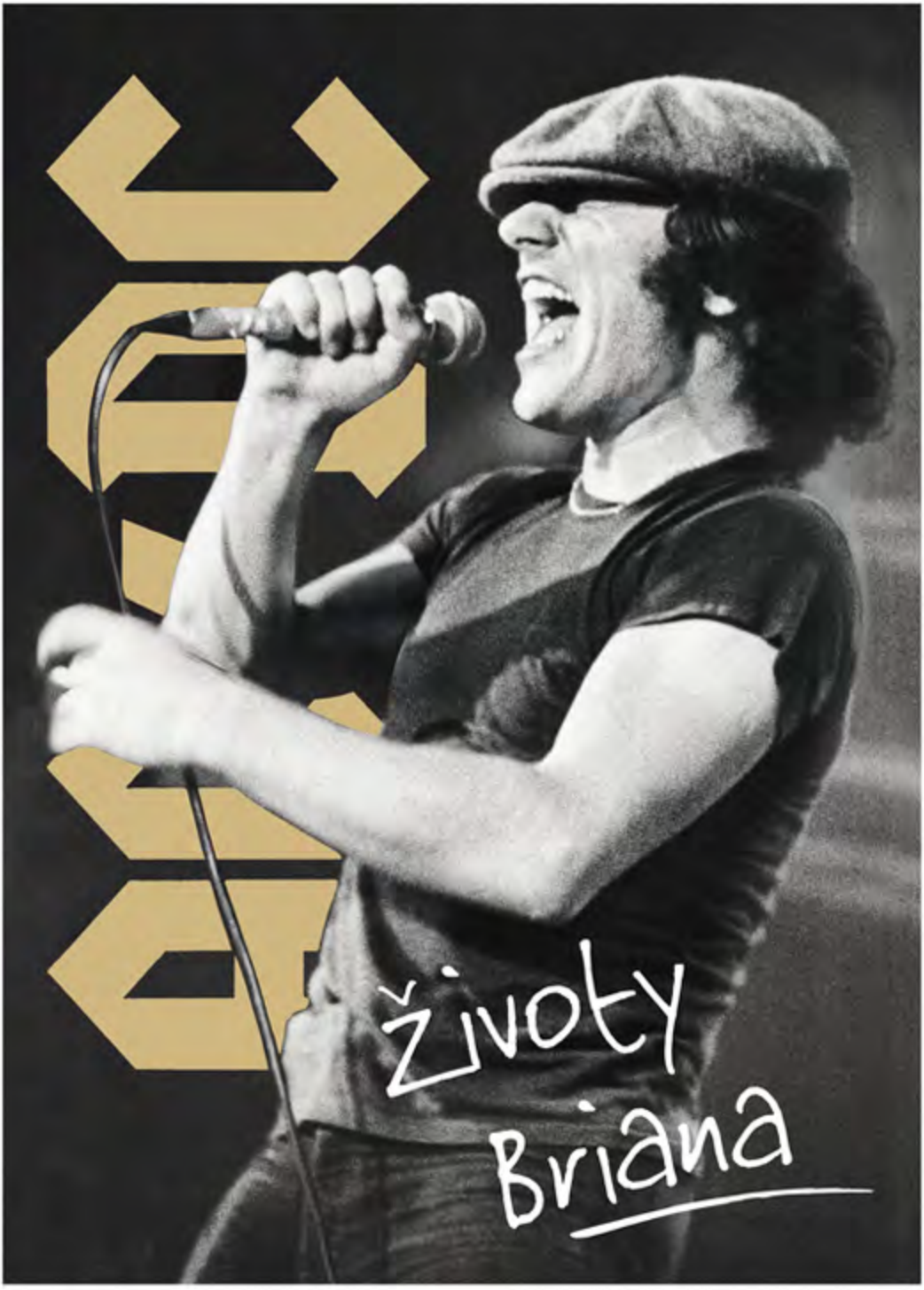

BRIAN JOHNSON

Životy Briana

Copyright © Brian Johnson, 2022
First published as The Lives of Brian in 2022 by Michael Joseph,
an imprint of Penguin Books Ltd.
Penguin Books Ltd. is part of the Penguin Random House group of companies.

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.

Translation © Adéla Bartlová, 2023
Cover © Jess Hart, 2023
Cover photo © Doug Griffin, 2023
© DOBROVSKÝ s. r. o., 2023

ISBN 978-80-277-3784-0 (pdf)

Životy Briana

BRIAN JOHNSON

přeložila Adéla Bartlová

PANGEA

Obsah

Poznámka autora 7
Prolog 9

ČÁST PRVNÍ

1 Alan a Esther 19
2 Zimní dobrodružství 33
3 A-vap bap a-lu bap 45
4 Velká show 61
5 Těžké časy 71
6 Učedník 85
7 Eine Kleine Rockmusik 99
8 Rána a ticho 105

ČÁST DRUHÁ

9 Jejda 111
10 Odporná sračka nemytá 127
11 Geordie 137
12 Wardour Street 157
13 Dálnice do... nikam 177
14 Černý pasažér 191
15 Exekutorské blues 199
16 Znamení shůry 209

ČÁST TŘETÍ

17	Lobley Hill	217
18	Nejlepší vysavač	235
19	Velká národní	247
20	Rozchody	257
21	Vítejte v ráji	267
22	Burácení hromu	275
23	Zpátky z černého	287
24	Poslední kus před koncem	297
	Epilog	303
	Rock'n'rollový rodokmen	316
	Poděkování	319
	Fotografie	321

Věnováno mým prapraprapravnoučatům, s nimiž se nesetkám.
Je pěkné vědět, že spolu mluvíme aspoň přes tyto řádky.
Přeju vám v životě jen to nejlepší, ať jste kdokoli.

S láskou, váš praprapradědeček Brian Johnson

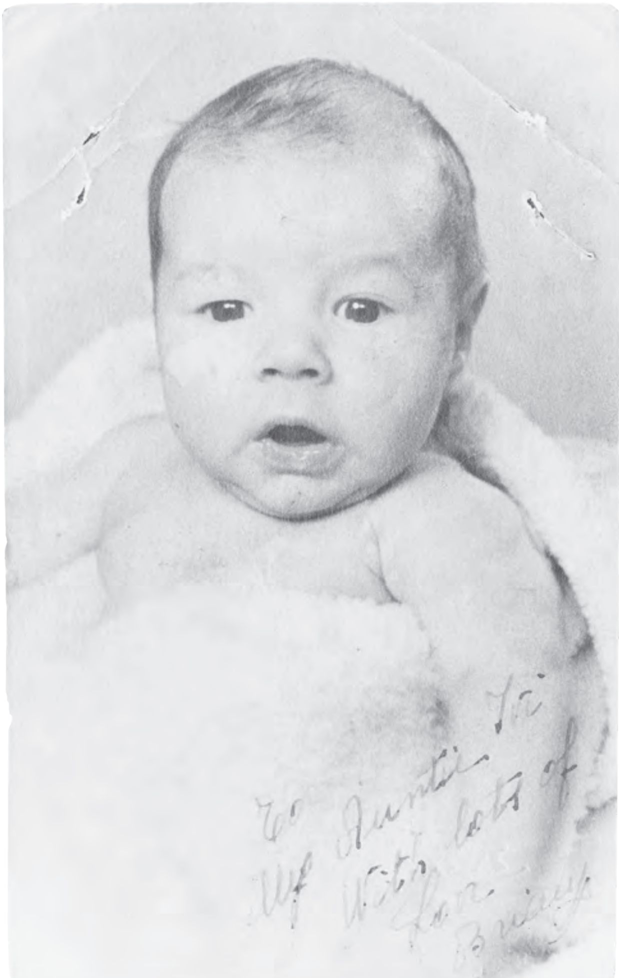
To Auntie Vi
With lots of
Love

Poznámka autora

Zkušenosti jsou to, co získáte, když nezískáte, co jste chtěli.

Tato kniha je o tom, co se stalo, když jsem nezískal, co jsem chtěl, ale nikdy jsem nepřestal věřit a nikdy jsem to nevzdal. Svou roli samozřejmě sehrálo i štěstí, ale opravdu věřím, že můžete dosáhnout čehokoli, pokud jsou vaše sny opravdu naléhavé a vy jen tak nesedíte a nečekáte, až se něco stane.

Jiní si mnou popisované události budou pamatovat jinak. Od nahrávání *Back in Black* koneckonců uplynulo přes čtyřicet let a od slavných dnů mé první kapely Geordie celé půlstoletí. Tohle je proto jen má verze toho, jak se to všechno událo.

Nakonec bych rád velice poděkoval Angusovi, Malcolmovi, Cliffovi a Philovi za to, že to se mnou riskli a dali mi druhou šanci na profesionální kariéru v nejtěžším a nejtragičtějším okamžiku, jaký může hudební skupinu potkat. Malcolme, kamaráde, jestli jsi někde na druhé straně, tak až se tam dostanu, máte u mě s Bonem pivo.

B. J., Londýn 2022

Prolog

Život už mi pár ran uštědřil. Tentokrát to ale bylo jiné.

Tentokrát mi bylo jasné, že se z toho dostanu jedině zázrakem.

První náznak hrozící pohromy přišel v kanadském Edmontonu.

Byl konec září roku 2015, AC/DC za sebou měli přibližně půlku světového turné *Rock or Bust* a zrovna jsme měli hrát na Commonwealth Stadium, největším stadionu v celé zemi. Bylo narváno, přišlo přes šedesát tisíc lidí. Byla pořádná zima a mokro, mimo pódium lilo jako z konve.

Angus už měl vysokou horečku a já jsem cítil, že na mě taky něco leze.

Kanadští fanoušková jako by to počasí ani nevnímali. Pochopitelně na sobě měli takové to oblečení, které nekoupíte jinde než na sever od hranic Spojených států a které vás ochrání před vším, od sněhové bouře po nasraného ledního medvěda.

My jsme byli oblečení jako vždycky. Já v černém tričku a džínách, Angus v tenké bílé školní košili a šortkách. Na pódiu bylo aspoň sucho a trochu tam hřála světla, ale Angus a já jsme vždycky rádi chodili na molo mezi lidi, abychom s nimi měli kontakt. Tam jsme taky strávili velkou část koncertu – a po pár písničkách jsme se z toho pobíhání tak zapotili, že už nám bylo jedno, že skoro mrzne a my jsme promáčení až na kost.

O dvě hodiny, devatenáct songů a několik přídavků později jsme slezli z pódia a cítili jsme se skvěle. Měli jsme perfektní zvuk.

Fanouškové ječeli, jásali, zpívali s námi. Angus hrál, jako by ho posedl démon. Ale na odpočinek nebyl čas – čekalo nás další vystoupení. Takže jsme se rozloučili, nasedli do minibusů a vyrazili rovnou na letiště.

Když jsme nasedali do tryskáče, který nás měl dopravit do Vancouveru, adrenalin z koncertu už pomalu vyprchal a začaly se projevovat fyzické následky.

Celý jsem se klepal a nešlo to zastavit.

Napadlo mě, že pro člověka, který má za týden oslavit šedesáté osmé narozeniny, možná nebyly dvě hodiny v mrazivém dešti úplně dobrý nápad.

Angusovi ovšem nebylo o moc líp, a to byl teprve šedesátiletý mladík.

Turné jsou vždycky fyzicky vyčerpávající bez ohledu na věk, namlouval jsem si. Nějaká ta viróza mezi koncerty k tomu prostě patří.

Nechal jsem si nalít velkého panáka whisky, který mi trochu pomohl, a Angus si poručil obvyklý hrnek horkého čaje – a než jsme se nadáli, přistáli jsme ve Vancouveru a vzápětí už jsme byli na cestě do hotelu.

Ale něco nebylo v pořádku.

Neluply mi uši.

Vyzkoušel jsem všechny osvědčené triky – zívání, polykání, zacpat si nos a fouknout –, ale nic nezabíralo. Nakonec jsem si řekl, že se to přes noc spraví samo, a nechal jsem to být.

Jenže druhý den ráno jsem se probudil a… A sakra. Měl jsem pocit, jako bych měl kolem hlavy ovázanou medvědí kůži.

Nezlepšilo se to, naopak, zhoršilo.

U snídaně jsem to nějak nedokázal přiznat ostatním. Když jste v kapele hlavní zpěvák, všichni – tedy ostatní členové, technický tým, management, veškerý váš personál, nahrávací společnost a především stovky tisíc fanoušků – spoléhají na to, že na to pódium nějak vylezete a odvedete svou práci, ať se děje cokoli.

Nakonec mi ty uši odlehnou, říkal jsem si.
Zatím vždycky odlehly.

Když jsme večer vyšli na pódium v BC Place – další stadion, tentokrát ale zastřešený –, vypadalo to, že Angus už má to nejhorší za sebou. Já jsem na tom ale byl pořád špatně.

Potom přišla katastrofa.

Asi tak ve dvou třetinách koncertu najednou všechny kytary ztratily tón a já jsem nemohl najít tóninu písničky. Jako bych řídil v mlze – veškeré orientační body zmizely. Byl to absolutně nejhorší zážitek, který mě jako zpěváka potkal, o to horší, že jsme měli zahrát ještě několik písní, a to před desítkami tisíc platících fanoušků. Nakonec jsem to nějak zvládl, a jestli si někdo něčeho všiml, taktně o tom pomlčel.

Protože nám v této části turné zbývaly už jen dva koncerty – AT&T Park v San Francisku a Dodger Stadium v Los Angeles – přesvědčil jsem sám sebe, že to zvládnu, že se ty zalehlé uši nakonec spraví. Nedokázal jsem si představit, že by se nespravily.

Ale na obou koncertech to bylo úplně stejné. Ve dvou třetinách jsem ztratil tóninu a už jsem ji nenašel. A co hůř, v šatně po vystoupení jsem neslyšel, co si ostatní povídají. Ani v restauraci, do které jsme šli potom. Jen jsem se usmíval, přikyvoval a předstíral, že je všechno v pořádku.

Ve skutečnosti mě začínala zachvacovat panika.

Angus založil AC/DC se svým bráchou Malcolmem v roce 1973 – o zpěv se nejdřív staral Dave Evans, potom úžasný Bon Scott, po něm moje maličkost – a od začátku to byla kapela, která šla do všeho naplno. Vezměte si jen tu hromadu reproduktorů, kterou používáme na koncertech.

Spousta kapel používá falešné reproduktory, nebo sice skutečné, ale poloprázdné skříně, aby dosáhla agresivního, působivého dojmu. AC/DC ne. U AC/DC je to tak, že co vidíte, to taky slyšíte – a slyšíte nejhlasitější skupinu na světě.

A pak je tu Angus.

Ta intenzita, kterou přináší na pódium, ta bouře energie, která mu vydrží přes dvě hodiny… Je to až děsivé. Nedokáže to v sobě vypnout. Když se po koncertě vrátí do šatny, je vyčerpaný, padá únavou, sotva lapá po vzduchu.

Normální, civilní Angus je milý, tichý chlapík drobné postavy. Na pódiu do něj ale něco vjede. Promění se. Když si jde před koncertem ulevit, je to pořád ještě Angus. Pak se vrátí, připravuje se na kraji jeviště a už to není on. Už se mu nemůžete podívat do očí a říct: „Tak si to užij."

Angus zmizel. Doktora Jekylla vystřídal pan Hyde.

A pak ve své školní uniformě a s gibsonem kolem krku vyjde na pódium, zvedne pěst a padesát, šedesát nebo třeba sto tisíc lidí se z toho může zbláznit. Stačí, co z něj vyzařuje. Ten jeho divoký pohled. Kdo jiný to dokáže? Možná Elvis Presley a Freddie Mercury to uměli. Dnes už jen Angus. Navíc se umí pohybovat jako nejlepší tanečník. Koukněte se na ty boky. Nohy. Všechno dohromady. Je lepší Chuck Berry, než byl sám Chuck Berry. Když jste s ním na pódiu, jste svědkem něčeho neuvěřitelného.

Po větší část historie AC/DC měl Angus na pódiu samozřejmě svůj protipól – bratra Malcolma. Všechny Youngovy děti – které se narodily v Glasgowě, ale na začátku šedesátých let emigrovaly s rodiči do Sydney – měly hudební nadání. George, další Angusův bratr, byl se skupinou Easybeats jednou z největších australských popových hvězd. Také napsal jednu z nejlepších písní všech dob: „Friday on My Mind".

Malcolm nikdy nebyl o nic méně divoký než jeho mladší bratr. Jen ho nebavilo být středem pozornosti. Doběhl k mikrofonu, odzpíval si své verše, potom odkráčel zpátky ke svému repráku a držel se stranou. Ale aby nedošlo k mýlce – Malcolm byl bijícím srdcem celé skupiny.

Za těch mnoho, přemnoho let, která jsem s Malcolmem strávil na cestách, jsem byl svědkem, jak si ho snad každý slavný kytarista, na něhož si dokážete vzpomenout, vzal stranou a zeptal se,

jak z těch tvrdých strun na své gretschce s chybějícím snímačem dokáže dostat takový zvuk.

Vždycky jen pokrčil rameny: „Prostě do nich hodně mlátím."

Malcolm měl také nadpřirozenou schopnost zároveň sledovat každý pohyb všech lidí na jevišti, poslouchat jejich výkon a studovat reakce publika a po skončení koncertu vám dal zpětnou vazbu, která někdy nebyla úplně příjemná, ale následující vystoupení díky ní bylo lepší. Nepoznal jsem jiného muzikanta, jehož by si jeho spoluhráči i veškerý personál tak vážili.

Ale i kapela, která jde do všeho naplno, musí občas udělat kompromis tváří v tvář nezdarům a tragédiím, jimž se během kočovného života nelze vyhnout.

Rok před zahájením turné *Rock or Bust* musel Malcolm z kapely odejít kvůli léčbě předčasné demence. Už od turné *Black Ice* v roce 2010 trpěl výpadky paměti a nesoustředěností. Proto odstoupil – a nahradil ho jeho synovec Stevie.

Pro kapelu to byla největší rána od Bonovy smrti před třiceti pěti lety.

A navíc nebyla jediná. Cliff Williams, baskytarový mistr – a rodák z Essexu, s nímž jsem se jako „Geordie" z Newcastlu hezky doplňoval –, který byl v kapele od roku 1978, prohlásil, že *Rock or Bust* bude jeho poslední turné. Phil Rudd to musel vzdát kvůli nějakým právním problémům na Novém Zélandu, takže ho za bicími nahradil Chris Slade, který s námi nahrával album *Razors Edge*.

A pak… Pak jsem tu byl ještě já.

Je pro mě zvláštní mluvit o své roli v AC/DC, natož o svém hlasu. Abyste v „Back in Black", „Thunderstruck" a „For Those About to Rock" dosáhli na patřičné výšky, musíte v sobě mít divoké zvíře, které vypustíte na svobodu. Před koncertem se cítím, jako bych stál na startu sprintu o zlatou olympijskou medaili – protože vím, že ze sebe budu muset vydat všechno, abych ze sebe dostal tu sílu, zuřivost a běsnění a udržel je píseň za písní až do konce. Je to jako zpívat s nasazeným bajonetem.

Ale bez sluchu?

Nemohl jsem se zbavit pocitu, že se po pětatřiceti letech v kapele možná blíží i můj konec.

Po třech koncertech, kdy jsem neslyšel kytary, jsme měli volný říjen. Doufal jsem, že to mému tělu i uším bude stačit, aby si odpočinuly a všechno zase bylo dobré.

Doma v Sarasotě na Floridě se ale ukázalo ještě jasněji, že je něco opravdu špatně. Uplynulo už šest týdnů od chvíle, kdy mi nechtěly lupnout uši.

Potřeboval jsem sehnat nějakou pomoc.

Další část turné měla začít v australském Sydney. Věděl jsem, že právě tam také sídlí jeden z nejlepších otorinolaryngologů na světě – doktor Chang. Probral jsem to s manažerem turné Timem Brockmanem a rozhodl jsem se odletět o deset dnů dřív, abych si uši nechal pořádně vyšetřit. Také jsem věděl, že se nedaleko odtamtud Malcolm léčí s demencí. Doufal jsem, že bych ho mohl navštívit.

Když jsem přišel za doktorem Changem a konečně jsem se svěřil, co mě trápí, ulevilo se mi. Ale nevydrželo mi to dlouho. Po vyšetření a několika testech lékař zvážněl a řekl, že mě bude muset uspat a operovat.

„Po turné?“ zeptal jsem se.

„Ne, hned,“ zněla odpověď.

Vysvětlil mi, že když jsem v Edmontonu dostal horečku, v uších se mi nahromadila tekutina. Let do Vancouveru pak zapříčinil otok, který tekutinu uvěznil uvnitř. Proto mi neluplo v uších. A protože jsem místo léčení koncertoval dál, tekutina zkrystalizovala – a čím déle by v uších zůstala, tím větší škody by napáchala. Takže bylo nutné ji okamžitě odstranit.

„Operace to spraví?“ zeptal jsem se.

„To nevím,“ řekl doktor Chang. „Ale rozhodně se můžeme pokusit zabránit tomu ve zhoršování.“

„Ale já mám za deset dní koncert…“

„Uděláme všechno pro to, aby vám do té doby bylo lépe.“

„Ještě jedna otázka, doktore.“ Najednou jsem z toho byl nějak nervózní. „Jak ty krystaly dostanete ven?“

„Vážně to chcete vědět?“

„No… Jo…?“

„Dlátem.“

Nevypadalo to, že by žertoval.

ČÁST PRVNÍ

(La moitié sur la photographie)
Firma del titolare:
Signature du titulaire:

1
Alan a Esther

Soundtrackem mého dětství byl klapot mámina šicího stroje, večer následovaný jejími tlumenými vzlyky, když se dole v přízemí snažila usnout.

Moje máma byla Italka – za svobodna se jmenovala Esther Maria Victoria Octavia De Luca – a na severovýchod Anglie se s mým tátou přestěhovala po válce. Nedošlo jí, že to tu bude úplně jiné než v jejím domovském Frascati kousek od Říma.

Můžu si jen představovat, jak se chuděra zděsila, když poprvé spatřila Dunston, část Gatesheadu – na jih od Newcastlu upon Tyne, hned za řekou –, z níž pocházel můj otec. Všude samé továrny a překladiště uhlí. Řadové domky namačkané na strmém svahu u Scotswood Road. Černé obličeje mužů vlekoucích se z práce. Vybombardované domy. Neustálý vítr a déšť.

A k tomu navrch přídělový systém, který trval ještě devět let poté, co jsme „vyhráli" válku. Jídlo pak ještě dorazil britský zvyk vařit všechno tak dlouho, až se to rozpadlo na atomy a na talíři to připomínalo šedivé bláto.

Pravda, táta – který sloužil u Durhamské pěchoty v severní Africe a v Itálii, kde mou matku poznal – si zaslouží uznání, že se

mu podařilo přemluvit tak krásnou mladou ženu z bohaté rodiny, aby kvůli němu opustila svůj domov.

Co víc, máma byla tehdy zasnoubená s vysokým a pohledným italským zubařem, který měl nejspíš úchvatné jméno jako *Alessandro* nebo *Giovanni*, kdežto otec byl metr šedesát vysoký seržant jménem Alan. Jeho tajnou zbraní byl ovšem jeho hlas, tak mocný a velitelský, že by vás dokázal na tisíc metrů přimět postavit se do pozoru a zároveň se posrat. I když jen něco zabručel – a to dělal často –, nějak to z něj vyšlo se stejnou hrozivou intenzitou. Jeho další tajemství spočívalo v tom, že se naučil italsky a slíbil, že tak bude mluvit i v Anglii. Svůj slib nikdy neporušil a my děti jsme ho poslouchaly a divily jsme se, proč nikdo jiný takhle nemluví. Slyšet pak ve škole angličtinu bylo trochu matoucí.

Otec vstoupil do armády v roce 1939, ještě než ho povolali, aby se vyhnul práci v dolech. Jenže potom Hitler napadl Polsko, Británie vyhlásila válku a vojín Johnson se zničehonic ocitl v severní Africe, kde bojoval v divizi „Pouštních krys". Dnes už každý fanda do historie ví, že německé Afrika Korps měly na začátku války nad Brity výrazně navrch, dá se tedy považovat za zázrak, že otec ty dva krvavé roky v tuniské poušti vůbec přežil. Nejenže přežil, vyšplhal až k hodnosti seržanta. Ne že by byla velká konkurence, většina kandidátů zemřela dřív, než k jejich povýšení mohlo dojít.

Ani můj táta se málem nedostal zpátky celý.

Nejděsivější setkání se smrtí přišlo, když seděl na korbě náklaďáku, který vjel do cesty německému polopásáku s 20mm protileteckým kanónem. Po dvou sekundách ticha se vůz i všichni v něm proměnili v prach a popel. Tátovi se spolu s několika dalšími podařilo včas vyskočit a schovat se v nedaleké jeskyni. Jenže Němci otočili dělo a stříleli na jeskyni, dokud je to nepřestalo bavit. Když střelba konečně ustala, táta byl jediný, kdo přežil. Byl přesvědčený, že ho Němci viděli vylézt ven, ale nechali ho jít. Nejspíš se jim nechtělo otravovat se s traumatizovaným válečným zajatcem, který sotva chodil.

To samozřejmě neznamenalo, že byl v bezpečí.

Když se mu podařilo dokulhat k nejbližšímu táboru spojenců – bylo to několik kilometrů –, britský strážný zpanikařil a spustil na něj střelbu z pušky. Můj otec byl naštěstí ozbrojený ještě mocnější zbraní: svým hlasem. „JÁ JSEM BRITSKÝ SERŽANT, TY IDIOTE!“ zaburácel. „MÁŠ SE MĚ ZEPTAT NA HESLO!“

Následovala rozpačitá pauza. Potom zakašlání. „Ehm… promiňte, seržo. Jaké je hes…“

„NEPAMATUJU SI HO! PROSTĚ MĚ PUSŤ DOVNITŘ!“

Tátova jednotka se nakonec dostala až na Sicílii a vysloužila si tak pozvánku do téměř pět měsíců dlouhé bitvy o Anzio. To byl monumentální průser, během kterého zahynuly nebo byly zraněny desítky tisíc mužů. Kvůli zaváhání amerického velitele, generálmajora Johna Lucase, uvízli táta a jeho kamarádi na pláži Nettuno, několik kilometrů od místa, kde se Britové vylodili a zaútočili.* Seržant Johnson to ale zase přežil.

Než to všechno skončilo, viděl táta tolik krveprolití a neštěstí, že to z něj udělalo doživotního ateistu… Když se ovšem dostal do Říma a zjistil, že je to město plné krásných mladých katoliček, které jen čekají, až je někdo okouzlí, nechal si to pro sebe.

Matčin život před válkou byl naprostým opakem toho tátova.

Za prvé, De Lucové byli bohatí a měli spoustu důležitých známých. Na fotografiích ze třicátých let jsou bezstarostní, šťastní a opálení jako filmové hvězdy. Na britském Severovýchodě takoví lidé vůbec neexistovali.

Od mámy a jejích sester se očekávalo, že se dobře vdají, a to také udělaly. Jedna z mých italských tet se provdala za majitele továrny na kachličky. Jiná se dostala do rodiny, která stále vlastní síť drogerií ve Frascati. Jeden z mých bratranců z matčiny strany, Giacomo Christafonelli, byl dlouhá léta poslancem italského parlamentu.

---

* „Myslel jsem, že tam vtrhneme jako divoká šelma,“ řekl o vylodění později Winston Churchill, „ale dopadli jsme jako velryba na mělčině.“

* * *

Má matka popsala setkání s tátou v Římě na konci války jednoduše: „Láska na první pohled."

Prý vypadal přesně jako americká filmová hvězda George Raft, který hrál v původní *Zjizvené tváři* ze třicátých let a později v *Někdo to rád horké.* Jistě, seržant Johnson nebyl zrovna vysoký, ale máma byla také droboučká, takže na tom nesešlo.

Někdy lituju, že nemůžu poznat tu tátovu podobu, do které se máma zamilovala – tehdy se usmíval, vtipkoval, všechno se mu dařilo, válka nejenže skončila, ale skončila *vítězstvím*, a v Dunstonu na něj čekal „dům pro hrdiny". Tuhle stránku žádné z jeho dětí nikdy nevidělo.

Když Spojenci obsadili Řím, britské armádě se samozřejmě nelíbilo, že se její muži stýkají se ženami z nepřátelské strany – zvlášť s katoličkami. Velitelé dělali všechno, co mohli, aby rodící se románky zchladili a vítězní britští vojáci tak zůstali ušetřeni pro domácí děvčata. Ale můj táta byl všemi mastmi mazaný a došlo mu, že kdyby konvertoval na katolickou víru, měli by méně důvodů k námitkám. Také ho napadlo, že by mu to pomohlo u máminy rodiny, která zuřila, když máma odvolala zasnoubení s pohledným zubařem.

Táta ještě ani pořádně nevystřízlivěl z oslavy návratu domů a už mu došlo, že seržant Johnson je tu poněkud nadbytečný. Uměl vlastně jedinou věc, zabíjet Němce, a těch v Dunstonu po válce moc nebylo. Američané tiskli peníze, aby pomohli znovu vybudovat Evropu, ale Británii kvůli jejím dluhům stáhli z kůže. Navrátilcům, jako byl táta – poštou mu poslali medaili a propustili ho ze služby – připadalo, že jsme válku spíš prohráli, než vyhráli. Všechno bylo vybombardované a zničené. Na nic nebyly peníze. Británie postavila první kus dálnice až v roce 1958, téměř jako poslední v Evropě. Tátovi se podařilo najít jedinou práci, ve slévárně Smith Patterson v Blaydonu v hrabství Durham, kde se vyrábělo všechno možné od poklopů na kanály po koleje. Čistil tam vnitřek

pecí a to byla tak nechutná práce, že určitě mnohokrát snil o návratu do pouště, i když tam na něj střídali náckové.

Nedali mu ani montérky, rukavice nebo ochranné brýle. Pracoval tam, stejně jako všichni ostatní muži, ve všedním oblečení a se šátkem uvázaným přes obličej. Muselo to pro něj být trýznivé, protože jako bývalý seržant nedokázal vystát, pokud nevypadal naprosto bezchybně.

Co se mámy týče, otěhotněla se mnou ještě před odjezdem z Itálie a 5. října 1947 jsem přišel na svět a stvořil tak nové rodiče. Rok po mně přišel bratr Maurice a za další rok se narodil nejmladší brácha Victor. Posledním Johnsonovic potomkem se stala sestřička Julie, která se narodila pět let po mně.

Táta si z dělnického platu samozřejmě nemohl dovolit hypotéku a na městský byt se čekalo deset let. Musel tedy s mámou a několika dalšími příbuznými žít u svých rodičů na Oak Avenue č. 1 v Dunstonu. Mimo jiné tu bydlel můj svobodný a otravný strýc Norman, který měl v pase metr dvacet a u večeře se škrábal vidličkou v různých tělesných otvorech. Potom teta Ethel a její dcera Annette, obě tvrdé jako stará bota, a Ethelin hodný manžel, horník ze Skotska, kterého jsem znal jako „strejdu Shughieho". Ve skutečnosti se samozřejmě nejmenoval Shughie – jen to tak znělo, když ho teta Ethel oslovila. Žil s námi ještě strýc Billy, který měl úzký knírek, věnoval značnou péči svému oblékání a jezdil v předválečném vauxhallu. V jednu dobu, když už byli na světě oba mí bratři i Julie, nás v té domácnosti bylo *sedmnáct*. Jak říkali sousedé: „Sakramentská ostuda!"

Máma tehdy neuměla moc anglicky, ale i když se pak začala učit, doma skoro nikdy anglicky nemluvila. Táta mluvil italsky se silným geordijským přízvukem, a když máma nerozuměla, co jí říká, prostě to zopakoval, jen hlasitěji. Ostatním Johnsonovým v domě to moc nevyhovovalo, zvlášť proto, že s Itálií zrovna doválčili a navíc nesnášeli cizince. Dokonce i můj dědeček, budiž mu země lehká, občas svá vnoučata tiše nazýval „italskými prasaty".

Nesmíme ale zapomínat, že to bylo v Dunstonu ve čtyřicátých letech. S výjimkou francouzských cibulářů v baretu a s gauloiskou v ústech se tu cizinci vyskytovali jen sporadicky. Pochybuji, že jsem v dětství někdy spatřil jediného černocha nebo Asiata – a protože byla zdejší společnost tak uzavřená, chovala se k cizím extrémně podezřívavě. Dokonce i na lidi ze Sunderlandu se vrčelo. Skotové byli prakticky mimozemšťané. Možná proto jsem se jako dítě nechtěl učit italsky. Chtěl jsem se držet při zemi a zapadnout mezi ostatní.

Teta Ethel byla nejhorší, co se popichování kvůli naší „cizosti" týče – odporné, když uvážíte, že patřila do rodiny. Mezi mé první vzpomínky patří, jak jsem s ní, když mi byly asi čtyři roky, šel na poštu. Bylo to něco přes kilometr cesty. Bylo to v zimě, sněžilo. Teta Ethel mi ale nedala ani ponožky, ani boty. „Vy zatracení cizáci nic takového nepotřebujete," odfrkla si.

Než jsme tam došli, byl ze mě kus ledu ve tvaru dítěte. Se starou dámou za přepážkou to málem seklo, když mě spatřila. „Co to vyvádíte?!" zaječela na tetu Ethel, která tvrdila, že „to je v cajku, von je cizinec". Ta stará paní mě popadla, vzala ručník a omotala mi nohy. Její manžel mi mezitím šel vedle do obchodu koupit lízátko. Nevzpomínám si, jak jsem se dostal domů. Pamatuju si jen, jak se paní z pošty obula do tety Ethel: „Vy ženská pitomá, vždyť z toho kluk bude mít smrt!"

Bojím se pomyslet, jak osaměle se máma musela po válce cítit. Všechny ženy z naší ulice – jako klukovi mi připadaly strašně staré, ale ve skutečnosti jim muselo být mezi dvaceti a čtyřiceti – se každý den scházely na rohu, s kabelkou v ruce a šátkem na hlavě, a celé hodiny tam klevetily. Matka sotva rozuměla běžné angličtině, natož geordijskému přízvuku. Sousedé si ale během několika let postupně všimli, že je opravdu milá, laskavá a velkorysá, neustále je šťastná a usmívá se, rozdává domácí dobroty a zašívá lidem oblečení. A způsob, jakým vyslovovala ‚helou!', byl přímo nakažlivý.

Šicí stroj mámě tehdy pomáhal, aby se nezbláznila. Nejdřív měla šlapací, vestavěný do stolku, potom malý elektrický Singer. Seděla u něj celý den a pak až do noci – a uměla opravdu úžasně šít. Podařilo se jí udělat si slušné malé podnikání ze šití šatů pro místní nevěsty. Nemluvě o jevištních kostýmech pro jistého mladého muže, který se stal profesionálním zpěvákem…

Máma také milovala pletení. Dokázala uplést cokoli. Kukly. Obal na čajovou konvici. Svetr. Jednou, když se Johnsonovi rozhodli strávit den u moře – myslí se tím Severní moře, které je jen o zlomek stupně teplejší než kontinentální ledovec –, upletla mně a bráchovi plavky, protože jsme si je nemohli dovolit koupit. Vzpomínám si, že byly tmavě modré a v pase stažené kousky staré kalhotkové gumy. Asi bych měl dodat, že jsme v moři nikdy předtím nebyli – dokonce jsme ani neuměli plavat –, ale neskutečně jsme se těšili, až si oblékneme ty plavky a půjdeme se cachtat.

Když jsme se přiblížili k vodě, naše nadšení z plážových hrátek velice rychle opadlo. „Tak, kluci, šup tam!“ vybafl táta a strčil nás do moře. Ledová voda nám vyrazila dech.

Asi o čtvrt hodiny později otec pravil, že jsme k ničemu, a odešel. Ve stejném okamžiku jsme si také uvědomili, proč nikdy nepotkáte plavce v pletených plavkách. Vlna totiž dokáže pojmout množství vody odpovídající několikanásobku své hmotnosti – je jako houba! – a zároveň neuvěřitelně ztěžknout.* Všichni se tak mohli podívat na naše mrňavé pinďourky. Vylezli jsme z vody s rudým obličejem a rukama přitisknutýma na onom místě. Zezadu byly vidět obnažené půlky a promáčené plavky nás pleskaly do lýtek.

Gateshead byl v době mého raného dětství šedé, špinavé místo. Britsko-německý nacista William Joyce, přezdívaný „Lord

---

* Po tomto zjištění jsem předpokládal, že je máma prostě vyhodí. Ale kdepak, u nás se nikdy nic nevyhodilo. Když přišla zima, maminka nás podarovala dvěma kuklami z podezřele povědomé tmavě modré vlny – které byly cítit mořskou vodou, když jste si je natáhli na hlavu.

Haw-Haw“, který za války vysílal v rádiu německou propagandu, říkával věci jako: „Na Gateshead bychom neměli házet bomby, ale kostky mýdla!“ Místní to samozřejmě rozzuřilo a probudilo to v nich odhodlání stavět tanky ve Vickersově továrně dvakrát tak rychle. Ve skutečnosti ale všichni opravdu měli na krku, kde jim končil límec, špinavou obrubu.

Jídlo tomu moc nepřidávalo a pro mámu, zvyklou na čerstvé kantalupy, uzené maso, křupavý chléb, olivový olej a parmezán, to byla muka. Jediné, co se nevařilo, byla játra – ta se smažila, dokud nebyla tak tvrdá, že kdybyste je hodili z okna, mohli byste jimi rozbít pouliční lampu. Máma nad tím seděla a štkala: „Tohle já prostě nemůžu jíst!“ A nemohla si jen tak uvařit nějaké italské jídlo. Pro láhev olivového oleje jste v poválečném Dunstonu museli do lékárny. Místo rajčatové omáčky jste sehnali jen kečup. Česnek byl podle všeho ilegální. Dokonce i slaniny – nezbytné italské suroviny – jste si směli koupit jen osm plátků týdně, a to nanejvýš čtyři plátky najednou.

Mámině nechutenství nepomáhal ani dědeček, který tam seděl ve své vestě a s fajfkou v ústech, bručel si něco o zasraných taliánech a stříhal u toho včerejší noviny na kousky, abychom měli toaletní papír.

Jako by toho nebylo dost, táta po válce onemocněl. V té jeskyni v Tunisku se nadýchal toxických zplodin a drobných úlomků z dělových střel, a k tomu ještě prachu a kouře. To ho v podstatě otrávilo a přivodilo mu to chronické bolesti žaludku. Na první pohled byl v pořádku, jedinou viditelnou památkou na utrpěná zranění byla jizva na palci. Žaludek se mu ale stále zhoršoval, až nakonec v sobě nedokázal udržet jídlo. V tu chvíli už ani on přes veškerou svou paličatost nemohl předstírat, že je všechno v pořádku.

Já jsem se o tom poprvé dozvěděl, když jsem se jednou ráno probudil a táta byl pryč. „Briane, synku, tvůj tatínek… musel odjet do ospitálu,“ sdělila mi máma třesoucím se hlasem.

Za pár dní jsme ho jeli navštívit do zotavovny, krásného a majestátního domu poblíž Rytonu, hned vedle golfového hřiště v Tyneside. Nikdy jsem tak vznešené místo neviděl. Vešli jsme dovnitř a táta tam seděl v pohodlném křesle a něco vyšíval, aby zabil čas, protože se kvůli bolesti nemohl moc pohybovat. Říkal jsem si, panejo, tak tady teď bydlí? To si vážně polepšil…

Potom jsem se rozhlédl a spatřil jsem ostatní takové tatínky, kteří tam seděli s obvázanou hlavou, skleněným okem nebo porůznu chybějícími částmi těla. Někteří dokonce pajdali na protézách, které poskytoval tehdy začínající NHS.* Byly dřevěné a vydávaly příšerné vrzavé zvuky. Došlo mi, že je to jakási nemocnice, ale s válkou jsem si to nespojoval. Ve škole nás někdy postavili do řady a skandovali jsme: „Ve čtyřicátém čtvrtém jsme se nedali, válku jsme vyhráli!" Nic jsme netušili. Hltali jsme komiksy o pohledných britských vojácích s vypracovanými svaly a jmény jako Slogger Smith, kteří stříleli nacisty. V mé dětské mysli neexistoval důvod spojovat si válku s těmihle lidmi, kteří vypadali naprosto obyčejně a nějak se jim všem podařilo přežít opravdu hrůzná zranění.

Táta tam absolvoval několik dlouhých pobytů, pokaždé po nové operaci žaludku. Máma za ním denně jezdila autobusem a nás tak musela hlídat teta Ethel, která se k nám chovala jako k válečným zajatcům, za něž nás v podstatě pokládala. Nakonec byl náš dům plný krásně vyšívaných ubrusů, které otec vytvořil. V jinou dobu a na jiném místě by se s mámou mohli dát do společného podnikání a vydělat majlant. Tehdy to ale nešlo. Sotva tátu z toho vznešeného starého domu propustili, vrátil se do práce.

Nějaký čas také pracoval jako dělník v Londýně, kam vždycky parním vlakem odjížděl na celý týden a vracel se jen na víkend.

Jednou jsme s bratrem Mauricem jeli s ním. Byl to nejvíc vzrušující výlet v našem životě – ačkoli táta si v Londýně samozřejmě nežil na vysoké noze. Pamatuju si, jak jsme vystoupili na nádraží

---

* National Health Service je britský systém státní zdravotní péče. Británie jej spustila v červenci 1948. Pozn. překl.

King's Cross, zamířili jsme ke stanovišti taxi a mně při pomyšlení, že se svezu černým taxíkem, málem vyskočilo srdce z hrudi.

Jenže když jsme k němu došli, táta nezastavil a pokračoval dál… k autobusové zastávce na opačné straně ulice.

Pro mámu nebylo jednoduché zůstat v kontaktu s rodinou ve Frascati. Když ale poslala pohlednici své neteři a napsala jí, jak je to v Anglii těžké, její sestry jí odepsaly, ať jim pošle své telefonní číslo. Všichni De Lucové měli doma telefon, máma jim ale musela poslat číslo telefonní budky v naší ulici spolu s instrukcemi, ve kterou hodinu a který den mají volat. Její sestry se pak vždycky sešly a volaly jí společně. Měly obrovskou radost, že se zase můžou slyšet – doprovázela to spousta slz a utvrzování *‚Ti voglio bene'* (Mám tě ráda) –, a následovala spousta dalších hovorů, nikdy nepřesahujících tři minuty, neboť přesně tak dlouhé tehdy směly být mezinárodní hovory z budky.

Když si matčiny sestry uvědomily, že je tady opravdu v těžké situaci, ochotně jí pomohly.

Myslely si, stejně jako předtím máma, že britský seržant bude mít domov ve venkovské chalupě s precizně zastřiženým trávníkem a velkým květinovým záhonem jako z viktoriánské romance – ne v domě pro chudé v Dunstonu. Začaly nám tedy posílat věci. Krásnou sadu nových hrnců a pánví. Norkový kožich, který patřil jedné pratetě. Šátky a halenky. V představách člověka z vyšší třídy to byly životní nezbytnosti. Ve své snaze pomoct ale mnohdy napáchaly ještě víc škod.

Polovinu balíčků na celnici roztrhali a jejich obsah se „ztratil". Pokud se něco dostalo až do Dunstonu, většinou to zachytil strýc Norman nebo strýc Colin a zpeněžil to v zastavárně. Brali to tak, že si to máma přece nekoupila a oni potřebovali peníze víc než ona drahé dárky z Itálie, tak na co si chce stěžovat?

Kdykoli se to stalo, máma jen plakala a plakala.

A tak to šlo dál a dál, týden za týdnem, měsíc za měsícem.

Vítr nepřestával foukat a neustále pršelo.

Jídlo se nezlepšovalo.

Věčně byla zima.

A táta vydělával sotva na svůj podíl na nájemném, natož aby si mohl dovolit vlastní dům.

Jednoho dne mámě došla trpělivost.

Když se to stalo, seděl jsem v obýváku a hleděl jsem si svého, hrál jsem si s nějakou dřevěnou stavebnicí. Rodiče se kvůli něčemu hádali vedle v pokoji – trochu hlasitěji než obvykle, ale jinak to nebylo nic výjimečného –, když vtom máma přišla, popadla mě, nacpala do kabátu a vystrčila ze dveří.

„Kam si myslíš, že jdeš?!" zařval na ni táta svou geordijskou italštinou. Slovům jsem nerozuměl, ale u našeho táty to nebylo potřeba. Obsah byl jasný podle hlasitosti.

„Je to tu *příšerné*!" křikla na něj matka. „Vracím se domů. Tvoje rodina je…"

Nedokázala najít dostatečně hrozné slovo.

„Ale prosím tě, Esther," odfrkl si otec. „Nikam nepůjdeš."

„Odcházím!"

„To teda ne."

„Tady je to příšerné. Příšerné! Vracím se domů!"

A bylo to – vyběhla ze dveří a mě táhla za sebou. Myslím, že to neměla naplánované. Byl to takový ten náhlý čin z rozčilení. Ale měla u sebe dostatek peněz, takže si musela tajně šetřit, kdyby náhodou.

Než nás táta dohnal, naskočili jsme do autobusu a ten zakrátko zastavil před newcastleským hlavním nádražím. To mi jako malému samozřejmě naprosto zahltilo smysly. Tehdy jezdily výhradně parní vlaky, které supěly, pufaly a pískaly tak hlasitě, že jsem si musel přitisknout dlaně na uši – a do toho se rozléhala hlášení o odjezdech, pokřikovali kameloti prodávající večerní noviny, lidé spěchali na nástupiště, uniformovaní portýři tahali vozíky vrchovatě naložené zavazadly a občas u toho kleli, protože jim nějaký kufr spadl na zem a vysypal se.

A chudák máma mě mezi tím vším tahá sem a tam a já se jí snažím zeptat, co se děje, a začínám se trochu bát. Ona má uslzený, oteklý obličej a natahuje krk, aby se podívala na obrovskou papírovou tabuli s odjezdy – asi dva a půl metru vysokou a dlouhou jako patrový autobus –, kdy nám to jede do Londýna na Victorii. Muselo to být nádraží Victoria, protože odtamtud se dalo jet „lodním vlakem" do Paříže na Gare du Nord, kde mohla opět přestoupit a zamířit do Říma.

Nakonec našla správný vlak a rozběhla se k němu, se mnou stále v závěsu.

V tu samou chvíli se však za námi ozval nezaměnitelný ryk, který by přeřval i parní expres uhánějící na plný plyn. Všichni se zastavili a zůstali koukat.

„ESTHER!!!"

Na nástupišti stál můj táta a byl na něj opravdu žalostný pohled.

Věděl, co provedl. Co slíbil své krásné italské ženě a nedokázal to splnit.

Máma tu bolest v jeho očích samozřejmě musela vidět. Musela také vědět, že se snaží, seč mu síly stačí, a dře do úmoru.

„No tak, Esther," řekl jí tiše a ona se rozvzlykala tak, jak jsem ještě nikoho vzlykat neviděl. „Nemůžeš odejít. Seženeme si vlastní dům. Zavolám na úřad. Zařídím to."

Neřekl bych, že mu věřila.

Ale stačilo to, aby se vrátila zpátky.